

WIELOWYMIAROWOŚĆ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

DIAGNOZA
I PROFILAKTYKA

pod redakcją

Beaty Szluz

Spišská Nová Ves 2015

Zapobieganie wykluczeniu społecznemu dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej na Ukrainie

Zapobieganie wykluczeniu społecznemu to jedno z podstawowych zadań w działalności pracowników socjalnych. Złożoność rozwiązań tego procesu warunkowana jest poziomem i rodzajem wykluczenia oraz cechami osobowościowymi podopiecznego. W przypadku zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci mamy do czynienia z dodatkowymi czynnikami obciążającymi, wynikającymi z psychologicznych cech rozwojowych wieku dziecięcego, nieukształtowania kompetencji społecznych, braku mechanizmów adaptacji do zmiennych warunków, potrzeb psychoemocjonalnych, jakie powinny być zaspokajane w wieku dziecięcym. Z tego względu pomoc w przezwyciężaniu wykluczenia społecznego dzieci osieroconych jest procesem złożonym i wieloaspektowym.

Według nieoficjalnych statystyk Ukraina zajmuje jedno z pierwszych miejsc na świecie pod względem liczby sierot społecznych. W ostatnich latach w naszym kraju pogłębia się kryzys w sferze społecznej, a powodem tego jest polityczna destabilizacja, upadek ekonomiczny, brak odpowiedniego finansowania państwowej sfery ochrony socjalnej i opieki, spowolnienie tempa rozwoju indywidualnej dobroczynności oraz reorientacja działalności wolontariackiej głównie na płaszczyznę potrzeb wojskowych. Jest zatem zrozumiałe, że w takich warunkach zwiększa się ilość obiektywnych przesłanek destabilizujących instytucję wychowania rodzinnego, pogłębiających bezdusność i upadek moralny ludności. Z tego względu celem artykułu jest ukazanie rozwiązań zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej.

Społeczne wykluczenie dziecka może być spowodowane wieloma różnymi czynnikami patologicznymi, takimi jak bezdomność nieletnich, addytywne i dewiacyjne zachowanie, prostytutka dziecięca, molestowanie seksualne, handel ludźmi. Chodzi tu o stan szeroko rozumianej deprawacji, w jakiej mogą znaj-

dować się dzieci¹. Jednocześnie wykluczenie społeczne jest także wynikiem niedostatecznego zainteresowania społeczeństwa, a przede wszystkim instytucji i organów zajmujących się opieką oraz społecznymi problemami rodzin i dzieci. Zbyt późna orientacja w problemach rodzin, zwleknięcie z odbieraniem dzieci z takich rodzin, niedostateczna kontrola społeczna dotycząca wychowania dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych – to wszystko prowadzi do rozwoju sytuacji, w których dzieci często są pozostawione na pastwę losu.

Według przeprowadzonych badań liczba sierot społecznych rośnie na skutek:

- urodzeń dzieci nieślubnych,
- urodzeń dzieci przez niepełnoletnie matki,
- przemocy w rodzinie,
- uzależnienia rodziców od narkotyków lub alkoholu,
- urodzeń dzieci przez rodziców wychowujących się w dzieciństwie (młodości) w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- wchodzenia rodziców w konflikt z prawem,
- problemów ekonomicznych i ubóstwa,
- epidemii wirusa HIV/AIDS,
- niepełnosprawności dzieci i rodziców,
- emigracji zarobkowej.

Ratyfikując w 1991 r. konwencję ONZ o prawach dziecka, Ukraina przyjęła na siebie obowiązek ochrony praw dzieci, a także uznała wagę i konieczność oraz priorytetowość organizowania rodzinnych form opieki nad sierotami i dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej.

Zgodnie z §3 art. 5 prawa rodzinnego obowiązującego na Ukrainie państwo zapewnia priorytet wychowaniu rodzinnemu. Każde dziecko tymczasowo lub na stałe pozbawione swojego środowiska rodzinnego ma prawo do ochrony i szczególnej pomocy ze strony państwa, co dotyczy przede wszystkim dzieci osieroconych i pozbawionych opieki rodzicielskiej. Najefektywniejszymi z psychologiczno-pedagogicznego punktu widzenia sposobami zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci są takie formy ich ochrony jak usynowienie (adopcja), opieka zastępcza i nadzór kuratorski. Opiekę i nadzór kuratorski ustanawia

¹ Пор. І.М. Грига, *Соціальне виключення клієнтів* [w:] *Основи соціальної роботи*, ред. Т. Семігіна, І. Грига, Київ 2004, s. 130.

się w celu wychowania oraz ochrony osobistych i majątkowych praw, a także interesów i dóbr osób niepełnoletnich, które pozostają bez opieki rodzicielskiej na skutek śmierci, choroby rodziców lub pozbawienia ich praw rodzicielskich bądź z innych przyczyn. Opieka obejmuje dzieci, które nie osiągnęły 14 roku życia, a nadzór kuratorski – osoby między 14 a 18 rokiem życia. Najczęściej opiekunami lub kuratorami zostają krewni osieroconego dziecka.

W przypadku braku krewnych mogących pełnić funkcję opiekunów i kuratorów dziecko może być skierowane do rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka. Takie formy ochrony dzieci osieroconych są obecnie uznawane za optymalne ze względu na to, że stwarzają niezbędne warunki dla pełnowartościowego wychowania, kształcenia i rozwoju, doświadczania realiów życia rodzinnego, zapobiegają psychicznej, emocjonalnej i społecznej deprawacji oraz powstawaniu destrukcyjnych form zachowań u dzieci. Pomimo narastających problemów społeczno-ekonomicznych na Ukrainie odczuwalny jest wzrost liczby rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.

Rodzina zastępcza to rodzina bądź osoba stanu wolnego, która dobrowolnie i za opłatą przyjmuje na wychowanie i wspólne życie od jednej do czterech sierot lub dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej.

Rodzinny dom dziecka może stworzyć rodzina, czyli małżeństwo lub osoba stanu wolnego, która przyjmuje na wychowanie i wspólne życie nie mniej niż pięcioro sierot i dzieci pozbawionych pieczy rodzicielskiej. Ogólna liczba dzieci w rodzinnym domu dziecka nie powinna przekraczać dziesięciorga, wliczając w to dzieci własne opiekunów.

Jednym z wielu warunków, jakie należy spełnić, tworząc na Ukrainie rodzinę zastępczą, jest konieczność odbycia specjalnego przygotowania dla rodziców. Zobowiązani są oni do odbycia teoretycznego kursu prowadzonego przez specjalistów, obejmującego specjalistyczny program z zakresu psychologii, pedagogiki, medycyny itp. Przygotowanie przechodzą obowiązkowo wszyscy kandydaci na rodziców zastępczych. Jest oczywiste, że żadne teoretyczne kursy nie mogą zagwarantować sukcesów w wypełnianiu roli rodziców. Wykonywanie obowiązków rodzicielskich względem przyjętych na wychowanie dzieci niesie ze sobą potencjalne ryzyko i wiele problemów wynikających przede wszystkim z psychologicznego nastawienia przyszłych rodziców. Motywy, którymi kierują się rodzice, warunkują w pewnej mierze możliwość wystąpienia ryzyka.

Wśród potencjalnych rodziców zastępczych można wyznaczyć różne kategorie. Do najlepiej rokujących należy zaliczyć społecznie i psychicznie dojrzałych rodziców, którzy motywują swoje decyzje związane z opieką wysokim poziomem moralności i uczuciami religijnymi, wartościami humanitarnymi, chęcią tworzenia dobra, niesienia radości innym, niesienia pomocy skrzywdzonym, dzielenia się dobrem i miłością. To przeważnie doświadczeni rodzice, którzy z sukcesem wychowują własne dzieci, nie mają majątkowych ani mieszkaniowych problemów, realizują się w działalności zawodowej, są świadomi trudności, jakie mogą napotkać, i jednocześnie są gotowi je rozwiązywać. Drugą grupę stanowią dobrzy, szczerzy ludzie, którzy jednak nie zawsze są przystosowani do życia. Ich starania i wysiłki napotykać często wiele społeczno-ekonomicznych i psychologiczno-pedagogicznych problemów, które trudno im przezwyciężyć. Przyjęte na wychowanie dziecko postrzegają niekiedy jako środek do wzmocnienia rodziny lub sposób podniesienia własnej samooceny. Zdarzają się również przypadki, kiedy rodziny zastępcze tworzą osoby postanawiające w taki sposób przezwyciężyć swoje problemy materialne bądź otrzymać mieszkanie. Przynależenie dzieci to zatem dla niektórych sposób na pozyskanie środków finansowych. Rodzice tacy zazwyczaj zaniedbują swoje obowiązki rodzicielskie i wcześniej czy później tracą prawo do działalności wychowawczej.

Na dzieci osierocone i pozbawione rodzicielskiej pieczy, które przebywają pod opieką i wychowują się w rodzinach zastępczych lub w rodzinnych domach dziecka, każdego miesiąca wypłacany jest państwowy zasiłek socjalny².

Tabela 1. Wysokość państwowego zasiłku na wychowanie dzieci w rodzinach zastępczych w 2015 r.

Wiek dziecka	Od 1.01 do 30.11.2015	Od 1.12 do 31.12.2015
dla dzieci do 6 roku życia	2064 hrywny	2334 hrywny
dla dzieci powyżej 6 roku	2572 hrywny	2910 hrywien

Według danych z poszczególnych regionów na dzień 30 grudnia 2014 r. na Ukrainie (z wyjątkiem Autonomicznej Republiki Krymu i miasta Sewastopol) funkcjonowało:

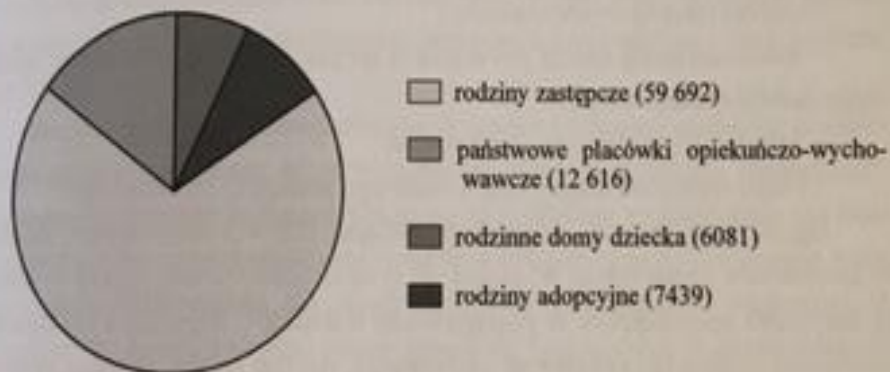
² Сімейні форми виховання 20.01.15, Міністерство соціальної політики України, http://www.mfsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=171283&cat_id=167303, data dostępu: 16.06.2015.

- 918 rodzinnych domów dziecka, w których wychowywało się 6081 dzieci;
- 4123 rodziny zastępcze, wychowujące 7439 dzieci³.

W rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka na dzień 30 grudnia 2013 r. przebywało 13 520 wychowanków (15,7% ogólnej liczby sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej). W ciągu 2014 r. na wychowanie i pod opiekę zastępczą skierowano 8660 dzieci. Łącznie w rodzinach zastępczych wychowuje się 59 692 dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej⁴.

Łącznie rodzinnymi formami wychowania (opieka, nadzór, rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka) objęto 73 212 sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej (85,3% ogólnej liczby dzieci tej kategorii), czyli o 0,3% więcej niż w roku poprzednim⁵.

Wykres 1. Liczba sierot społecznych objętych różnorodnymi formami opieki według stanu na 2014 r.

Jednym ze sposobów zapobiegania społecznemu wykluczeniu dzieci osieroconych na Ukrainie jest kierowanie ich do państwowych placówek zapewniających dłuższy, całodobowy pobyt i wychowanie, takich jak: domy małego dziecka, domy dziecka, szkoły-internaty, przytulki, szkoły specjalne dla dzieci z problemami wychowawczymi. Większość sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej przebywa w szkołach-internatach.

³ Tamże.
⁴ Tamże.
⁵ Tamże.

Tabela 2. Liczba szkół-internatów dla sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej⁶

Lata	2010	2011	2012
Liczba szkół-internatów	77	72	64
Liczba wychowanków	10,1 tys.	9,3 tys.	7,9 tys.

Z jednej strony wymienione wyżej placówki powinny rozwiązywać problem społecznego wykluczenia dzieci, z drugiej jednak panujące w nich warunki życia pogłębiają stan tegoż wykluczenia na skutek izolacji, braku możliwości podejmowania samodzielnych decyzji itp. Społeczne wykluczenie oraz dysharmonijny rozwój wychowanków placówek internatowych wynika z:

- systemu kontaktów dorosłych z dziećmi (warunki życia nie pozwalają na rozwinięcie stałych i głębokich więzi, poznanie pełni reguł funkcjonowania życia poza placówką, formalnych i zróżnicowanych stosunków zewnętrznych);
- częstej zmiany wychowawców;
- niedostatecznej uwagi poświęcanej na praktyczne kształtowanie życiowego doświadczenia u dzieci;
- zubożenia otaczającego środowiska;
- braku zróżnicowanego, indywidualnego podejścia do dzieci itp.⁷

Oprócz powyższych problemów związanych z wychowaniem dziecka w środowisku zamkniętym w zakładach tych obecnie bardzo często występują przypadki okrucieństwa w postępowaniu z dziećmi, fizycznej i psychicznej przemocy, kradzieże, addytywne zachowania, nie ma odpowiedniego systemu kontroli dzieci zwłaszcza w starszym wieku.

Wymienione problemy i trudności stanowią przeszkodę w adaptacji społecznej wychowanka szkoły-internatu do dorosłości i samodzielnego życia. Opuszczających internaty można określić jako „utrzymańców”. Przyzwyczajenie do otrzymywania wszystkiego co niezbędne to pretekst wykorzystywany do usprawiedliwiania wszelkich zachowań lub bierności dzieci wychowywanych w placówkach internatowych. Ponadto dzieci, które przywykły w dotychczas-

⁶ О.Е. Остапчук, *Статистичний збірник. Державна служба статистики України Україна 2013*, Київ 2014, s. 25.

⁷ С.Л. Волинєць, О.Г. Комарова, О.Г. Антонова-Турченко та ін., *Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування*, Київ 1998, s. 75.

wym życiu do nieustannej opieki, stają się niezdolne do wzięcia na siebie odpowiedzialności za swoje przyszłe życie. Z tego powodu po osiągnięciu dorosłości w zewnętrznym, nieznanym dla nich otoczeniu przyjdzie im zderzyć się z wieloma trudnościami: przy zdobywaniu wykształcenia, poszukiwaniu zatrudnienia, zakładaniu własnej rodziny itp.⁸ U wychowanków placówek internatowych dostrzegalna jest stagnacja sfery emocjonalnej, intelektualnej, komunikatywnej, a zubożona motywacja kształtuje symptom zniechęcenia, zaś niestandardowe zachowania nadają im wymiar społeczny.

Problemy sierot społecznych nie są powiązane z czasem przebywania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jednak szczególnie trudnym etapem jest przejście młodzieży w dorosłe życie, pełne zagrożeń sprzyjających kształtowaniu zachowań dewiacyjnych, wpływom środowisk społecznych itp. Na Ukrainie nie funkcjonuje niestety żaden specjalny organ zajmujący się czuwaniem nad bezpieczeństwem sierot przynajmniej w początkowej fazie usamodzielniania się po opuszczeniu placówki. Patronat nad swoimi wychowankami powinny sprawować zakłady opiekuńczo-wychowawcze przynajmniej przez pierwsze trzy lata po wyjściu placówki⁹.

Pomimo złożonej i trudnej obecnie sytuacji na Ukrainie zachodzą również pewne pozytywne zmiany w rozwiązywaniu zjawiska sieroctwa społecznego. Ministerstwo Polityki Socjalnej wskazało na tendencję zmniejszania się liczby dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej i osieroconych. Szczególną wagę przywiązuje Ministerstwo do przeprowadzenia transformacji internatowych zakładów dla dzieci. Pomimo zmniejszenia się liczby sierot wychowywanych w placówkach internatowych według danych z początku 2015 r. pozostaje w nich nadal około 8000 dzieci¹⁰.

Wspólnie z Bankiem Światowym Ministerstwo realizuje w kilku regionach pilotażowy projekt „Modernizacja systemu pomocy społecznej dla ludności Ukrainy”. Jego cel to zmniejszenie o 40% liczby dzieci przebywających w zakładach internatowych przez zwiększenie wachlarza usług socjalnych, wczesną

⁸ Рес. О. Коваленко, *Соціальне сирітство як соціокультурний феномен*, Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.02.03, Київ 2006, s. 11.

⁹ Рес. С.Л. Волинська, О.Г. Комарова, О.Г. Антонова-Турченко та ін., *Соціальне сирітство в Україні...*, s. 96-97.

¹⁰ *Мінсоцполітики працює над забезпеченням дітей-сиріт сімейними формами виховання*. Міністерство соціальної політики України, http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=178014&cat_id=107177, data dostępu: 12.06.2015.

interwencję w trudnych warunkach życiowych oraz wczesne rozpoznawanie i ostrzeżenie o problemach¹¹.

Ministerstwo pracuje również nad udoskonaleniem działalności elektronicznej bazy danych przeznaczonej do usprawnienia identyfikacji i przygotowania dokumentów dla sierot. Z obszaru naszego kraju, który pozostaje obecnie poza kontrolą ukraińskiego rządu, przybyło już około 200 dzieci bez dokumentów. Stworzenie narodowej bazy danych dałoby możliwość elektronicznego prowadzenia spraw osobowych dzieci, zwłaszcza tych, które oczekują na adopcję, pomagaloby również umieszczać sieroty w rodzinnych placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Przy Ministerstwie Polityki Socjalnej powołano grupę roboczą do spraw realizacji projektu ustawy „Narodowy plan działań odnośnie do realizacji konwencji ONZ dotyczącej praw dziecka do 2021 roku”. Prace przygotowawcze prowadzone są wspólnie z UNICEF. Ministerstwo pracuje nad implementacją konwencji stambulskiej o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz konwencją Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych.

Jedną z najpoważniejszych przyczyn sieroctwa społecznego jest wyrzucenie się dziecka przy narodzeniu. Na początku pierwszej dekady XXI w. liczba dzieci pozostawianych przez matki na oddziałach położniczych przekraczała 1000 rocznie. Według danych Ministerstwa Ochrony Zdrowia Ukrainy od 2007 r. utrzymuje się pozytywna tendencja zmniejszania się liczby dzieci pozostawianych przez rodziców na oddziałach położniczych czy w innych placówkach opieki zdrowotnej.

Tabela 3. Liczba dzieci pozostawionych na oddziałach położniczych¹²

Lata	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba dzieci pozostawionych	1549	1246	998	1027	909	865	719	599	566	456

¹¹ Tamże.

¹² К.А. Бороzdina, Д.Ю. Гуд, Л.Г. Ковалчук та ін., *Моніторинг виконання Українською державою Заключних спостережень Комітету ООН з прав дитинства результату третьої та четвертої об'єднаної доповіді України (2011 р.)*, Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна», Київ 2014.

Spoc
nia spo
na mocy
mi a dzi
z jednej
w niej n
dorosłych
dzieci pr

Tabela 4.

Lata	Liczba dzieci adoptowanych
2000	76
2001	75
2002	69
2003	63
2004	55
2005	52
2006	43
2007	52
2008	52
2009	52
2010	48
2011	44
2012	40
2013	37

¹¹ Чисельніс
Державне
дата досту

Spółród wielu rozwiązań najbardziej efektywnym sposobem zapobiegania społecznemu wykluczeniu sierot jest adopcja. Adopcja to proces prawny, na mocy którego decyzją sądu powstają nowe stałe stosunki między rodzicami a dzieckiem oraz następuje przekazanie praw i obowiązków rodzicielskich z jednej rodziny do drugiej. Jest to przyjęcie do rodziny dziecka na prawach w niej narodzonego, ze wszystkimi prawami i obowiązkami zarówno ze strony dorosłych, jak i dziecka. Rozwój adopcji krajowych i zagranicznych ukraińskich dzieci przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Dynamika i charakter adopcji w latach 2000–2013¹⁾

Lata	Liczba dzieci adoptowanych w danym roku	Adopcja przez:				Ogólna liczba sierot i dzieci pozabawionych opieki rodzicielskiej na koniec roku
		obywateli Ukrainy		obywateli innych państw		
		Liczba sierot i dzieci pozabawionych opieki rodzicielskiej	Liczba dzieci żyjących z jednym z rodziców i adoptowanych (usynowionych) przez ojczyzna lub macochę	Liczba sierot i dzieci pozabawionych opieki rodzicielskiej	Liczba dzieci żyjących z jednym z rodziców i adoptowanych (usynowionych) przez ojczyzna lub macochę	
2000	7692	2043	3449	2200
2001	7593	1999	2922	2672
2002	6925	1760	2824	2341
2003	6345	1635	2468	2187	55	96 112
2004	5596	1492	2023	2058	23	97 590
2005	5241	1419	1666	2110	46	97 829
2006	4318	1477	1707	1092	42	102 912
2007	5229	1784	1744	1670	31	102 924
2008	5261	2066	1578	1587	30	103 542
2009	5274	2374	1449	1428	23	100 787
2010	4865	2247	1369	1202	47	98 119
2011	4416	2114	1298	970	34	95 956
2012	4079	2016	1225	806	32	92 865
2013	3732	1843	1180	674	35	90 772

¹⁾ Чисельність дітей, усиновлених протягом року. Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України, http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html, data dostępu: 10.06.2015.

Jak wynika z wykazu, liczba adopcji zagranicznych na Ukrainie rokrocznie gwałtownie się zmniejsza. Obywatele innych państw preferują przeważnie adopcje dzieci w młodszym wieku i z dobrym stanem zdrowia. Jednak zgodnie z przepisami prawnymi obowiązującymi na Ukrainie dzieci do 5 roku życia oraz dzieci, które są ewidencjonowane przez Ministerstwo Polityki Socjalnej mniej niż jeden rok, nie podlegają adopcji zagranicznej, z wyjątkiem dzieci przewlekle chorych.

Z uwagi na te przepisy i preferencje obywateli innych państw nieletnich kwalifikujących się do adopcji zagranicznych praktycznie nie ma. W efekcie tego wszystkie dzieci osierocone i pozbawione pieczy rodzicielskiej w wieku do 5 roku życia, mające w miarę zadowalający stan zdrowia są umieszczane w rodzinach obywateli Ukrainy. Corocznie w rodzinach ukraińskich łącznie przebywa 15 000 przysposobionych dzieci¹⁴.

Z każdym rokiem systematycznie zmienia się też podejście Ukraińców do kwestii realizacji własnego rodzicielskiego potencjału przez danie szansy dzieciom osieroconym na wzrastanie w rodzinach. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem jest też to, że Ukraińcy zaczęli coraz częściej przysposabiać nie tylko niemowlęta, ale i dzieci w wieku szkolnym.

Tabela 5. Wykaz zapotrzebowania na adopcję w poszczególnych obwodach Ukrainy¹⁵

Obwód	Ogólna liczba rodzin w ewidencji	Chcą adoptować dziecko w wieku:				
		do 1 roku	do 3 lat	do 5 lat	do 10 lat	od 10 do 18 roku życia
Winnicki	47	8	15	16	9	3
Wołyński	37	2	15	15	5	0
Dniepropietrowski	100	23	39	28	6	4
Daniecki	187	30	68	61	36	5
Żytomierski	45	6	26	10	4	0

¹⁴ Про ситуацію в Україні щодо усирочення дітей, Генеральне консульство України в Нью-Йорку, <http://ny.mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/adoption>, data dostępu: 11.06.2015.

¹⁵ Кількісні показники щодо сімей, які перебувають на обліку, Міністерство соціальної політики в Україні, http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=16-0698&cat_id=159872, data dostępu: 17.06.2015.

Zakarpacki
Zaporoski
Iwano-Franko
Kijowski
Kirowogradzk
Lugański
Lwowski
Mikołajewski
Odeski
Połtawski
Równieński
Sumski
Tarnopolski
Charkowski
Chersoński
Chmielnicki
Czerkaski
Czerniowiecki
Czernichowski
m. Kijów
Ogółem

Należy za
nie do końca p
wyłącznie o m
nego życia mie
nia pełnej rodz
mu obecnych c
Jak wynik
dzieci pozbawi
społeczno-ekor
zysowych najsz

cz-
nie
linie
raz
niej
ekle

trich
ekcie
ku do
w ro-
rzeby-

ów do
y dzie-
m zja-
ie tylko

krainy¹⁷

u:
od 10 do 18 roku życia
3
0
4
5
0

ство Упалам
u: 11.06.2015
по ознамості
cle?art_id=16

	49	1	18	25	6	1
Zakarpaci	52	14	17	14	6	1
Zaporożski	48	1	8	18	19	2
Iwano-Frankowski	73	16	32	15	9	1
Kijowski	36	7	12	10	5	2
Kirowogradzki	124	31	53	33	6	1
Lugański	97	7	29	32	28	1
Lwowski	47	14	20	12	0	1
Mikołajewski	98	18	28	34	12	1
Odeski	50	2	12	19	15	2
Połtawski	38	1	15	16	6	0
Równieński	40	9	19	10	3	0
Sumski	36	5	5	19	6	1
Tarnopolski	79	7	50	15	5	3
Charkowski	53	13	12	21	6	1
Chersoński	42	1	12	20	8	1
Chmielnicki	47	12	19	10	7	0
Czerkaski	37	8	11	13	4	1
Czerniowiecki	29	1	10	16	2	0
Czernichowski	83	19	30	20	13	1
m. Kijów	1574	256	575	502	226	33
Ogółem						

Należy zaznaczyć, że wzrost liczby osób chcących adoptować dziecko to nie do końca pozytywne zjawisko. W rozwoju tego procesu nie można mówić wyłącznie o motywach dobroczynności i wysokim poziomie społeczno-kulturalnego życia mieszkańców. Trzeba tutaj bowiem zauważyć motywację do stworzenia pełnej rodziny wynikającą z bezdzietności, czyli rosnącego niestety problemu obecnych czasów.

Jak wynika z powyższych danych, skala i stopień społecznego wykluczenia dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej w znacznej mierze zależy od poziomu społeczno-ekonomicznego i kulturalnego rozwoju państwa. W warunkach kryzysowych najszybciej w niebezpieczne położenie popadają najbardziej wrażliwe

kategorii osób – dzieci. Ich ochrona społeczna wymaga uwzględnienia różnorodnych warunków. Biorąc pod uwagę efektywność zróżnicowanych sposobów ochrony i opieki nad sierotami społecznymi, należy stwierdzić, że wychowanie w rodzinach jest najodpowiedniejsze dla prawidłowego rozwoju i socjalizacji dzieci.

Summary

The dynamics of development of social orphanhood and the ways of overcoming of social exclusion, caused by the absence of paternal care, in Ukraine are analysed in the article. Difficult socio-cultural conditions, which exist nowadays, cause threatening conditions for the further development of this phenomenon, since the most vulnerable categories suffer, first of all, in crisis social situations. Nevertheless, the statistical data show the certain changes which took place in the quantitative dimensions of social orphanhood. Among the existing possibilities of preventing of social exclusion of children in Ukraine the most numeral and the most efficient ones are: family care or solicitude and the adoption of a child in a family or in a children's home of a family type. In spite of the active development of family forms, a great part of children, deprived of paternal care, are being upbrought in state boarding schools, the conditions in which contain a great risk for their social exclusion. Adoption of children is the most optimal way of preventing social exclusion, which due to statistic date, nowadays, has a positive dynamics.

Key words: social exclusion, social orphanhood, children deprived of paternal care, adoption, adopted families, children's homes of a family type, boarding schools